

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

322. A kolera. Hogy az embert meg ne szökje ezen nyavalya, Lembergben hasznos foganattal hordtak a' gyomrokon sokan 12 hüvelknyi hosszú és 6 hüvelknyi széles bőr övet, fehér gyantával — Föhrenharz — kenve azon részen, melly a' mezitelen testekre köttetett; azonkívül reggelenként, 2—3 tsópp székfű olajat — Kamillenöhl — vesznek be lágy meleg vízben. Azoknak, a' kik choleras betegekkel bálnak, 3 tsópp, másoknak kettő is elégséges. A' Székfű olajat előbb tzuokkal törli össze az ember, hogy vízzel elegyíthesse. A' Dantzigi Igazgatóság különösen tiltja a' föld népének a' savanyót, azok között nevezetesen az éretlen gyümölcsöt, mindenféle saláta nemeket; a hideg italt, kiváltképpen akkor, midőn a' test fel van melegedve, tiltja az író — Buttermilch — és kövér tej italt, minthogy az effélék a' nyavalya előmenetelét nagyon segítik.

Ezen rettenetes nyavalyának következők a' symptomái: szédülés, nyomás és égés a' szív alatt, 's a' gyomor tájékán, aggodalom, szorongatás, elolthatatlan szomjúság, hányás, has-tsikarás, irtóztató gyomor görtsők, nagy főfájás, minden erőnek hirtelen való elvesztése, mind a' két úton elfolyó véres-víz; lábnek, kéznek, s az egész test felső színének meghidegülése; lassú, és majd észrevehetetlen érverés. Ha a' nyavalya észrevétlenül, tüstént orvosi segedelem járul hozzá, igen rövid idő alatt is meggyógyul a' beteg. A' testes embereknél érvágás, és a' gyomor táján nadály rendeltetik, és minden betegnek chlormésszel elegyített orvosság adatik. (Hasznos mulatságok 1831. évf. második félesztendő 113—114. l. és 1830. évf. második félesztendő 310. l.)

323. Jósa István' Cholera orvoslása. 1-ször. Az erős, véres, tüzes betegnél előrebocsátván az érvágást, vagy piótzázásokat, a' hol szükségesnek ítéltetik; azután 2-szor szüntelen tűznél álló bor a' gyermekeknek, ifiaknak, leányoknak, asszonyoknak, a' borhoz szokatlanoknak, több, vagy kevesebb meleg vízzel vegyítve, jó melegen, kortyonként, hörböltetni adasson, 3-szor. A' meglett személyeknek, korosabbaknak bor italhoz szokottaknak, nem vízzel vegyítve, hanem tisztán, jó melegen, kortyonként hör-

böltetni adasson. 4-szer. Az elaléltaknak, gyengülteknek, hidegültteknek, görcsösöknek, rángatózóknak, még azon felől tiztrom haj, fahaj, bors, gyömbér főzettesen a' borba, és úgy adódjon jó melegen. 5-ször. Ismét más nagyobb edénybe, forró bor készen állván, abba flanel posztók, vagy pokróczok és más ruhadarabok bé mártatván, ki fatsarva, a' mint tsak a' meleget ki áthatják, a' betegek takartassanak bé. 6-szor. Mínekelőtte történe, előbb az el hidegült, görtsös tagok, tsak ugyan forró borba, vagy etzetbe mártott posztó darabokkal, vagy kefével sokáig dörzsöltessenek meg. 7-szer. Utánna árva, vagy nagy levélű tsalánnyal, a' nevezett tagok gyorsan tsapkodtassanak meg, hogy az égető, fájó, viszkető tsalán tsapkodások, meleg boros borogatások egymást felváltsák mind addig, míg az egész test fellelegszik, vagy éppen izzadni kezd, a' midőn már az egész nyavalyának vége van. 8-szor. A beteg szobája több edénykébe töltött forró bor, vagy etzetes gőzzel teljen meg, nem szükség a' chlor méssz, melly a' meljet szorítja, és a' különben is szűk lélekzést egészen elfogja, viz tsak a butyorok, és ruhák tisztogatására használtasson. 9-szer. A' kik a' bort természet szerént nem ihatják, hörbölve igyák a' fodor, és a' boros mentha, méhfű, vagy egyéb szagos füvek, és virágok főtt leveleit jó melegen, de az 5, 6, 7, 8. számok alatt lévőket el ne mulasszák. 10-szer. Az opiumot szükséges esetekben használhatják az orvosok, de tudatlanokra azok' kiszolgáltatását ne bizzák; így a' laudanum liquidium sydenhaimiból 10—12 tseppet egyszerre, kétszer, háromszor is fél óra múlva. Költ Nagy-Kállón Jul. 27-én 1831-dik eszt. Jósa István, Ts. Ns. Szabolcs Vgye' Fő orvossa, és Tábla Birája. (Ugyanott 1831. második félesztendő 125—126. l.)

Tapasztalván naponként mind jobban jobban uralkodni az epét az emberekben, ez pedig a' vér tsapolások által még rosszabb következéseket szül; azért a' choleras betegnél, tsak a' nagyon véres, tüzes embereken történnyen az érvágás, és piótzázás. Ennél fogva 2-szor: ha a' choleras betegnél epés, sárgás, zöldes keserű hányások és hasmenések történnék a' nyavalya kezdetén, tehát sydenheim módja szerént,

vékony theákat, vagy sovány vékony tyúk levelet itassanak mindaddig, még az epéség meg szűnik, vagy az ereje roskadni kezd; ekkor pedig tüstént kövessék a már közlött orvoslás módját, az opiumot sem kimélvén. Inkább, 3-szor, ha ez által holmi romlottság a testbe szorítódott volna is, veszedelem el hártása után könnyű lesz egy kis Ipecacuanhával kitakarítani, ne hogy más nyavalyát szüljön. 4-szer, a meleg boros borogatásokról azt jegyzem még meg: hogy annál tzelarányosabbak lesznek, ha jó forró, vagy süts melegen történnék, az ez által imitt amott fel tsattogzó bőr kívánatos következő. 5-ször. Előre meg vagyok győződve arról is, hogy ha az érzékellen, hideg, meg meredt tagokra, egy tsomó erdei hangya fészek töltetne, ezeknek átkozott mardosása, és a választó vízhez hasonló tsipós nedvesség az érzékenységet, életet, meleget azonnal visszatéríthetnek.

Ezen kívánatos foganatú, cholera ellen ki hirdetett orvoslás neve Ns. Szabolcs Várme gyében közönségesen használtatik mindentől, orvossága mindenütt található, a földnépe is élhet vele míg az orvos elérkezik, kevés vigyázat, és gondviselés mellett meg szabadul minden beteg a halál torkából; azért ha kevés meleg bort kávé helyett vennék és délután innának, úgy szinte lefekvés előtt, ennél jobb praeservativuma nem lehetne a föld népének. (Ugyanott 1831. évf. második félesztendő 126—127. l.)

324. *A' nadályok cholerajárványkor.* Tekintetet érdemel azon tapasztalás, mely Pesten a' cholerajárvány' idejében a nadályoknál tétetett. Lichtel úrnak nagy nadály kádjában a' járvány' kezdetekor a' nadályok annyira elbújtak, hogy mikor eladás végett szükség volt reájok, lehetetlen volt csak nehányat is kifogdosni. September' hónapja' elején ismét meg kezdtek jelenni. Hasonló

eltünése minden nadályoknak vétetett észre Sopronban is, hasonlóképp Lichtel úr' kádjában. Ez a' tünemény valljon nem mutat-e, úgy mint sok egyéb, levegőnk' járványos elrendelésére? (Orvosi Tár 1831. évfolyam 3-ik kötet 191. l.)

325. *A' cholera elnevezései nálunk.* Minden idegen szót nem lehet minden nyelvben visszaadni. 'S illyen nálunk a' cholera is. Olvassuk: hánytató vérhas. Vérhas pedig és hasmenés két felette különböző dolog; és sem vérhas, sem hasmenés nem hánythat, 's így nem lehet hánytató; nem említvén azt, hogy a' cholera-ban hányás és hasmenés nem mindig van jelen. A' többi elnevezések mind az epe szóval vannak összekötve: epekór, epekörság, epedög, epemirigy 's tb. Ezen nevezésekre azon hibás vélemény ada alkalmat, mely a' görög nevet a' chole-tól (epe) származtatja. A kelet-indiai cholera-ban pedig az epe semmi különösebb szerepet nem játszik, sőt egyik azt ettől elválasztó bélyege épen az epének többnyire észrevehető hiánya a' bélbeli üritményekben, de épen úgy hallgat a' nyálnak, a' húgynak, 's többnyire az izzadéknak (bőr' érezhetetlen gőzölgése) el- és kiválasztása is; 's így a' nyálkór, húgykór, veriték-kór épen oly jó volna, mint az epekór. A' pesti orvosi kar' egyik ülésben nem régg nyilvánosan közöltetett, hogy hazánk' egyik szerentsétlen vidékében, hol a' nyavalya dúl, a' parasztnép azt *bélgörccsnek* nevezte el; nem egészen jól ugyan, valljuk meg; de véghetetlenül jobban mint az epedögös philológok; mert ki fogja tagadni, hogy a' cholera hányás és hasmenés görccsös természetű, ha csak egy pár cholera-beteget látott is? (Ugyanott 1831. évfolyam 3-ik kötet 107. l.)

Közli LENGYEL BÁLINT.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1892 október 19-ikén. Lengyel Béla első titkár előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek 1892. évi június 23-ikáról 26,413. szám alatt kelt leiratát, mellyel utalványozza a folyó évre eső 4000 (négyezer) forintnyi országos segélyt. — Örvendetes tudomásul vétetik.

A titkár előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek f. évi 24,539. szám alatt kelt leiratát, melyben kéri a Társulatot, hogy a II. nemzetközi ornithológiai kongresszus olyan határozatainak foganatosításában, a melyek magyar szak-tudósokra várnak, a saját kebelében in-

tézkedni s ebbeli határozatáról a minisztert értesíteni szíveskedjék. — A' választmány véleményadásra az állattani bizottságot kéri fel.

A titkár előterjeszti a földművelésügyi m. kir. miniszternek 24,574. számú leiratát, melyben arra kéri a Társulatot, mondana véleményét Parey Pál berlini kiadónak »Deutschlands nützliche und schädliche Vögel« című készülöben levő munkájáról.

Ennek kapcsán előadja a titkár, hogy ez ügyben véleményadásra Herman Ottó tagtársunkat szolította fel, ki a német kiadványt, mely a természeti hűség és biológiai igazság ellen is vét s a hazai állapo-